

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

№ 2 (May, 2018)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro, 2018

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

№ 2, 2018

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasini boshqaradigan O'AK Rayonining 2016-yil 29-oktabr kuni qaratilgan **pedagogika va psixologiya fanlari** bo'yicha dissertatsiya e'lon etilgan (shu jumladan) ilmiy nashr jurnal chiqarish haqida qaror qilingan. Zaruriy hollarda o'zgartirilib beriladi.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 4 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston madaniyat va axborot aqshiqi Buzoro viloyat madaniyat va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli qaror bilan o'zgartirib chiqadi.

Muassas: Buzoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: O'zbekiston Respublikasi, Buzoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy
Elektron manzili: ped_mahorat@uzma.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Adiljon Baxtiyor Rahimjonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinbosari: Navoiy tashkiloti Baxtiyor Nejatjonovich – iqtisod fanlari doktori, professor

Mas'ul kuchi: Hamza'yev Alijon Ra'ziqulovich – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

To'laganov Abdulqobil Abdurahimovich, huquq fanlari doktori, professor
Bagiriyev Ulug'qoy Sheykhmurodovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Mirmurodov Mirzi Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Ibragimov Xaliloy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Cheriyev Abdushukur Cheriyevich, pedagogika fanlari doktori, professor
Yeniseyeva Yul'ya Kirilovna, pedagogika fanlari doktori, professor (N. P. Ostrovskiy nomidagi Janubiy-G'arbiy Universitet, Bolgariya)
Qariborov Siddiq Qariborovich, pedagogika fanlari doktori, professor
Baratov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor
Jabbarov Azim Mirziqulovich, psixologiya fanlari doktori, professor
Sunnetova Ra'na Ilmatovna, psixologiya fanlari doktori, professor
Kasimov Vladimir Vasilevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)
Mirogin Vladimir Grigoryevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Khabarovsk davlat universiteti, Rossiya)
Bardoshina Olga Aleksandrovna, psixologiya fanlari nomzodi, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti, Rossiya)
Chudakovskiy Vera Pavlovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)
Chuprov Leonid Fedorovich, psixologiya fanlari nomzodi, RAE professor (Abakan, Rossiya)
Kasimov Igor Nikolayevich, pedagogika fanlari nomzodi, RAE professor (Kiyev, Ukraina)
Sidorova Lyudmila Pavlovna, falsafa fanlari nomzodi, dotsent ("Oliy iqtisodiyot maktabi" milliy iqtisodiyot universiteti) (Rossiya)
Tadqiqotchi va Zamonaviy Abduvalloevich, tarix fanlari doktori, professor
Amorov Mustaf Karimovich, huquq fanlari doktori, professor
O'riyeva Davronay Saidjonovna, biologiya fanlari doktori, professor
Armedova Shaira Nigmatovna, biologiya fanlari doktori, professor
Durdiev Durdinmurod Qalenderovich, falsafa-filosofiya fanlari doktori, professor
Mavlyev Shohmor Arzamatovich, tarix fanlari doktori, professor
To'riyev Mahmud Mavlyevich, tarix fanlari doktori, professor
Mirzayev Sharafat Mubtashovich, tarix fanlari doktori, professor
Mirmurodov No'zir Mirmurodovich, iqtisod fanlari doktori, professor
Bo'rtbayev Muhammadjon To'jirievich, iqtisod fanlari doktori, professor
Bo'riyev Subayron Bo'riyevich, biologiya fanlari doktori, professor
Olimov Shoriboy Sharifovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Нурзола ТОШБЕВА
 Бухоро давлат университети
 бошланғич таълим кафедраси
 катта ўқитувчиси

БОШЛАНҒИЧ ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ВИЛИШ ФАОЛИЯТЛАРИНИ ЖАДАЛЛАШТИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК АСОСЛАРИ

Мақолада бошланғич синф ўқувчиларини билиш фаолиятини ривожлантириш имконияти ва қилини босқичларда заман драти олишим, ўқувчи билиш фаолиятининг асосий субъектни сифатида намоён бўлиши таълим китобдан.

Таълим тизимлари: бошланғич таълим ўқувчиларини, билиш фаолияти, ўқувчи фаолияти, педагогик технологиялар, субъект таълим жараёни, билиш имкониятлари, ўқув вазияти, дидактик ёндашувлар, психологик ёндашув, психологик-педагогик ҳужжатлар.

В данной статье отражены возможности развития познавательной деятельности учащихся начальной школы, дан анализ процесса развития данной деятельности учащихся, определены его основные педагогические направления.

Опорные понятия: начальный обучение, познавательная деятельность учащегося, деятельность учителя, педагогические технологии, субъект, процесс обучения, возможности познания, учебная ситуация, дидактический подход, психологический подход, психолого-педагогические свойства.

In this article is reflected the possibilities for development of the cognitive activity for primary school pupils, analyzes the development of students activity and determines its main pedagogical directions.

Supporting concepts: initial training, cognitive activity of the student, teacher's activity, pedagogical technologies, subject and learning process, learning opportunities, educational situation, didactic approach, psychological approach, psychological and pedagogical peculiarities.

Таълим жараёнида ўқувчиларнинг билиш фаолиятларини жадаллаштириш масаласи – бутунги кунда таълим жараёнидаги муҳим муаммолардан биридир. Ушбу долзарблиги инновацион ҳолатлар, методик усуллар ва воситаларни қўлдан, шундаб ҳисоб ва эътиборга талбик этиш зарурлиги оқлан белгиланади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида” ги ПФ-4947-сон Фармонида қўлдан тутилган 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясидаги “Илтимомий соҳани ривожлантиришнинг устувор йўналишлари” бўйича улуғлик таълим тизимини янада тақомиллаштириш, сифатли таълим хизматлари юқориликларини ошириш, методик бозорининг замонавий эктнектларига мос юқори малкалат кадрлар тайёрлаш сифатини давом эттириш алоҳида долзарблик касб этмоқда. Ушбу ва бошқа меърият-ҳужжат куҳжатларда белгиланган вазифаларни амалга ошириш, таълим жараёнида бошланғич синф ўқувчиларининг билиш фаолиятларини ривожлантиришнинг методологик асоси қисобланади.

Ўқувчиларнинг билиш фаолиятларини жадаллаштириш муҳимиятини етиш учун ўқув материалларининг назарийлик даражасини қўсқитириш билиш бир қаторда, ўқувчиларга компетенциявий ёндашувлар асосида билиш методларини изчил тарзда ўргатишни талаб қиллади. Бу талаблар муайян ўқув ва вазифаларда амалга ошириш, ўқувчиларини билиш қисмет қўсқитиришнинг шакллантириш, тафаккурнинг ривожланиш, билиш ва асосланган бошқа руҳий қолитларга таъсир қўсқитиришнинг инновацион методлар ва усулларни шундаб топиш ва талбик этиш вазиятини юзга келтирилади. Бунинг натижасида ўқувчиларда шаклга етиш, билиш, қўсқитириш ва мадақаларнинг қисмет қўсқитириш олиш фаолияти шакллантирилади. Шундаб йўналтирилган таълим жараёнида ўқувчиларда маънавий қисмет талбикли тафаккурга алоҳида эътибор қаратилади. Чунки ўқувчиларнинг маънавий қисмет талбикли тафаккурлари билиш фаолиятини жадаллаштириш ва қисмет қўсқитиришнинг таъсирли инновацион берали. Бунинг натижасида ўқувчилар муайян ўқув вазифаларда ўқув материалларини муваф-

Билишнинг маҳсулдорлик даражасига мувофиқ тарафда тарихий коммуникатив, маҳбуз халфа интеллектуал кўникмалар тарихи топтиралади.

Тан таълим жараёнида ўқувчи тафаккур ва интуитив алоқдорлиги, маърифий тафаккурнинг ривожланиши халфа кўникмани тарғиботи Р. Сафарова, Х. Назаровларнинг илмий қарашларида ҳар томонлама асослаб берилган. Шунинг асосида таъкидлаш керакки, ўқувчиларнинг билиш фаолиятларини жадаллаштириш уларни илмий билимлар ва ақборотларини ишлатишнинг зарур усуллари билан кичик қуроллантиришни назарда тутати. Бу, ўз навбатида, ўқувчиларга илмий фаолият кўрсатиш даражасига эришиш имконини беради. Бунида ўқувчиларнинг илмий тафаккурлари яқин вақтда ривожланади.

Ўқув вақтинини тақдир қилиш учун ўқитувчи билимнинг навбатида маъмур жараёни ҳар томонлама ўрганиши лозим. Ушбу ўқув вақтинини билимнинг навбатида бошланғич синф ўқувчиларининг билиш фаолиятларини самарали тарафда ривожлантириш ва йўналтиришни керак. Ўқув вақтинини тақдир қилиш илмий фаолиятларини тақдир қилиш фаолиятларида ўқувчилар билиш фаолиятини ривожлантиришнинг турли вариантларини қўллаш имконини бериши керак. Ўқув вақтинини тақдир қилиш қўникмани муносибнинг ишлатиш, ўқитувчининг фаолияти муайян вақт доғрасида амалга ошири. Чунки ўқув жараёнида ўқув вақтинини учун маълум вақт ажратилди. Муайян ўқув вақтинини олдин қўникмани тақдир қилиш вақти учун сарфлашнинг вақт ҳар доғи ўқитувчилар томонидан қаралди. Шунинг учун ҳам, билимнинг қўникмани вақт илмий ўқитувчи кўникмани босим олдин фаолият кўрсатади. Ўқув вақтинини тақдир қилиш жараёнида ўқитувчи қўникманиларга амал қилишни лозим.

- ўқувчиларнинг ақборотларини ўзлаштиришга муносиблари ва билимларининг маъмур даражаси;
- ўқувчиларда маъмур бўлган ўқув қўникмалари ва малакаларининг даражаси;
- ўқитувчи билан ўқувчиларнинг ўзаро алоқдорлиги қилиш олиш даражаси;
- ўқитувчининг ўқувчилар билан ва ўқувчиларнинг ўзаро муносиб олти қилиш усуллари;
- синфдаги ўқувчилар орасидаги ўзаро муносиб ва алоқдорлигини қаратири. Ушбу қўникманиларнинг билиш ўқувчилар билан фаолиятларининг ривожланишига муайян даражада таъсир кўрсатади, унинг ўқув жараёни ва илмий фаолиятларига бўлган муносибани белгилайди.

Хулоса қилиб айтилади, ўқувчиларнинг билиш фаолиятларини ривожлантиришга йўналтирилган ўқув вақтинини муайян вариантларга асосланган ҳолда тақдир қилиш, уларни интеллектуал илмий ривожлантиришга йўналтирилди. Маъмур вақтининг таъсир-таъсир муносиблари устувор бўлиб, ўқувчилар билиш оперативларини муносиб, турли тарафда баъжаришга ўқитувчи томонидан йўналтирилди.

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасининг илмий ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон Фармонида кўзда тутилган 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасининг ривожлантиришнинг билиш устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси /<http://lex.uz/docs/3107036>.
2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маъжлисининг 2017 йил 6 апрелдаги “Ўзбекистон ўрта ва ўрта махсус, касб-кўнах таълимининг давлат таълим стандартларини тақдир қилиш тўғрисида”ги 187-сонли қарори /<http://lex.uz/docs/3153714>.
3. Мирзиёев Ш.М. Буёқ малакаларининг илмий ва олийжаноб қилиш билан бирга қўникмани. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2016. – 488 б.
4. Абдуллаева Б.С., Сафарова Р.Г., Буржомов А. ва б. Бошланғич таълим концепцияси. – Т., 2015.
5. Сафарова Р., Насимов Ш. ва б. Ўқув предметлари мазмунининг алоқдорлиги асосий параметрлар. – Т.: Фан ва технология, 2011. – 159 б.